

Oikeusministeriö

kirjaamo.om@gov.fi

Lausuntopyyntö 25.6.2025, VN/23404/2023

Asiantuntijalausunto ihmiskaupan vastaisesta toimintaohjelmasta

1 Asia

Oikeusministeriö on pyytänyt valtakunnalliselta ihmiskaupparikosten tutkintaryhmältä kirjallista asiantuntijalausuntoa koskien ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman 2021–2023 päivittämishanketta.

2 Lausunto

2.1 Valtakunnallinen ihmiskaupan tutkintaryhmä

Helsingin poliisilaitokselle sijoitettu valtakunnallisen ihmiskaupan tutkintaryhmän vetäjä, tutkinnanjohtaja rikosylikomisario Hannu Kortelainen ja ryhmän toinen tutkinnanjohtaja, rikostarkastaja Sami Isoniemi ovat antaneet asiassa seuraavan lausunnon:

1. Mikä on näkemyksenne mukaan em. ihmiskaupan ilmenemismuotoihin (seksuaalinen hyväksikäyttö, pakkoavioliitto, nuoriso- ja jengirikollisuuden yhteydessä ilmenevä hyväksikäyttö) liittyvän ihmiskaupan tilannekuva ja viimeaikainen kehitys?

Seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvan ihmiskaupparikollisuuden tilannekuva Suomessa on poliisin tämän hetken näkemyksen mukaan se, että rikoslain ihmiskaupan tunnusmerkistön mukaisia ja nimenomaan seksuaaliseen hyväksikäyttöön pohjautuvia juttuja on vain yksittäisiä tapauksia. Lukuisia tapauksia on tutkittu ihmiskaupparikoksina, koska tapauksissa on tunnistettu selkeitä ihmiskaupan piirteitä, mutta tuomioita ihmiskaupasta on tullut vain yksittäisissä jutuissa.

Jos tilannetta tarkastellaan laajemmin ihmiskaupparikollisuus ilmiönä eli arvioitavaksi otetaan myös paritusrikoksen (paritus ja törkeä paritus) tunnusmerkistön täyttävät teot, niin ilmiön laajuus on huomattavasti suurempi. Rikoslain paritusrikollisuuden tunnusmerkistön täyttävät teot voidaan laajemman tulkinnan valossa katsoa myös seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvaksi ihmiskaupparikollisuudeksi, vaikka tässä toiminnassa ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistö täyttyy lainvoimaisten tuomioiden valossa vain harvoin.

Näissä seksuaaliseen hyväksikäyttöön/ paritustoimintaan liittyvissä tapauksissa ei ole havaittu alaikäisiä parituksen kohteita. Rikostutkintatapauksissa seksityötä tekevät ihmiset

ovat olleet täysi-ikäisiä ja vaikka he ovat jossakin määrin joutuneet taloudellisen hyväksikäytön kohteeksi (50% osuus seksikaupassa ansaituista rahoista parittajalle), niin lähes kaikissa tapauksissa he ovat olleet tietoisia seksityöhön ryhtyessään, mitä he tulevat tekemään ja seksityö tapahtuu sinänsä vapaaehtoisesti. Parittajan seksityöntekijään kohdistama kontrolli, seksityöntekijöiden kielitaidottomuus ja heikko sosioekonominen asema ja seksityöläisen omien vaikutusmahdollisuuksien puute seksityön sisältöön ja taajuuteen sekä seksityöntekijän asema muutenkin suhteessa parittajaan ovat usein ihmiskaupparikollisuuteen viittaavia merkkejä, jonka vuoksi tapauksia esitutkinnassa tutkitaan ihmiskaupparikoksina. Tällaisten tapausten ja uhrien tunnistaminen on haastavaa ja vaatii erityisosaamista ja rikostyyppien erityispiirteiden tuntemusta.

Poliisin näkemyksen mukaan Suomessa on päivittäin tarjoamassa seksipalveluita useita satoja seksityöläisiä eri puolilla maata. Valtaosa ulkomaalaisista seksityöntekijöistä on Suomessa parituksen kohteena eli joku ulkopuolinen taho saa heidän tekemästä seksityöstä taloudellista hyötyä. Paritusrikollisuus ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskaupparikollisuus on piilorikollisuutta eli tapauksista ei juuri koskaan tehdä ilmoituksia poliisille, vaan tapaukset tulevat esitutkintaan poliisin oman paljastavan työn kautta. Paljastavaa toimintaa tällä sektorilla Suomessa tehdään oikeastaan vain HPL:n valtakunnallisessa ihmiskaupparyhmässä.

Seksikaupan markkinapaikka on nykyisin lähes kokonaan internetissä seksipalveluita tarjoavilla sivustoilla, joiden palvelimet sijaitsevat ulkomailla. Faktinen seksinmyynti tapahtuu pääosin ns. lyhytvuokra-asunnoissa (Airbnb, Forenom, Omenahotellit yms.). Internetissä toteutettavaan paritustoimintaan liittyvät osateot (asuntojen ja matkojen varaus, seksinmyynti-ilmoitusten laadinta, asiakasyhteydenotot, rahasiirrot) toteutetaan pääosin myös verkossa eli toimintaa pyörittävä parittaja itse ei välttämättä koskaan edes käy Suomessa, vaan seksityöläisten operointi tapahtuu ulkomailta käsin. Parittaja on lähes aina samaa kansallisuutta kuin paritettava. Katuprostituutio on hyvin vähäistä suhteessa seksikaupan kokonaisvolyymiin ja sitä esiintyy oikeastaan vain Helsingissä tietyissä paikoissa keskikesällä. Muutamat todennetut katuprostituution harjoittajat ovat olleet Italian oleskeluluvan omaavia ja Suomessa lyhyillä visiiteillä vierailevia nigerialaisia tai Suomessa asuvia nigerialaistaustaisia tai varttuneempia venäläistaustaisia seksityöläisiä, jotka on profiloitu itsenäisiksi toimijoiksi.

Poliisin kokemusperäisen arvion mukaan yli 90 % Suomessa seksityötä tekevästä henkilöstä on ulkomailta Suomeen muutaman viikon työperiodille tulevia henkilöitä, pääosin naisia. Kun lasketaan mukaan ns. thai-hierontapaikoissa tapahtuva seksityö, joka tapahtuu pääosin Suomessa asuvien ja yleensä myös Suomen kansalaisuuden omaavien thaimaalaistaustaisten henkilöiden toimesta, niin ulkomaalaistaustaisen osuus Suomen seksinmyyntimarkkinoista kattaa arviolta 95 %. Kantasuomalaisten osuutta on hieman haastavaa arvioida, koska he toimivat lähtökohtaisesti itsenäisesti, eivätkä välttämättä samalla tavalla täysipäiväisesti, kuin ulkomailta Suomeen keikkatöihin tulevat ulkomalaiset.

Suomessa seksityötä tekevät ulkomaalaiset ovat lähtöisin pääosin Itä-Euroopasta erityisesti Romaniasta, Etelä-Amerikasta erityisesti Kolumbiasta ja Aasiasta erityisesti Kiinasta. Thaihierontapaikoissa seksityötä tekevät henkilöt ovat useimmiten Suomeen parisuhteen kautta tulleita, sittemmin eronneita, Suomessa vakituisesti asuvia henkilöitä, jotka kiertävät ympäri Suomea eri paikkakuntien hierontapaikoissa. Vielä 2020 luvun alkupuolella Unkarista ja Tsekin tasavallasta tuli runsain määrin seksityöläisiä Suomeen, mutta oletettavasti muutamien onnistuneiden laajojen paritustapausten esitutkintojen johdosta näiden maiden kansalaisten määrä on olennaisesti pienentynyt Suomen seksimarkkinoilla ja siirtynyt enemmän muihin Euroopan maihin.

Viimeisen parin vuoden aikana erityisesti eteläamerikkalaisten (Kolumbia, Brasilia, Paraguay, Venezuela, Argentiina, Chile) osuus on kasvanut merkittävästi Suomen seksimarkkinoilla. Eteläamerikkalaisilla seksityöntekijöillä on yleensä oleskeluluvat Espanjaan ja he tekevät sieltä käsin työmatkoja muihin Euroopan maihin. Kiinalaisten seksityöntekijöiden osuus oli myös 2020 luvun alkupuolella vahvassa kasvussa, mutta heidän osuutensa Suomen seksinmyyntimarkkinoilla on viimeisen vuoden aikana vähentynyt. Valtakunnallinen ihmiskaupparyhmä tutki ja saattoi syyteharkintaan ja tuomiolle vuosina 2021-2024 neljä kiinalaisten pyörittämää paritusorganisaatiota, joten tällä saattaa olla vaikutusta kiinalaisten seksikaupan hiipumiseen Suomessa. Kiinalaisilla seksityöntekijöille on yleensä oleskelulupa Italiaan tai Espanjaan, josta käsin he tekevät työmatkoja muualle Eurooppaan. Varsinkin kiinalaisten kohdalla on vahvoja viitteitä siitä, että toiminnan taustalla on järjestäytynyttä rikollisuutta. Myös muiden isompien kansallisuusryhmien tapauksissa paritustoiminta on organisoitua, suunnitelmallista ja ammattimaista ja toiminnalla tavoitellaan ja myös saadaan huomattavaa taloudellista hyötyä.

Valtakunnallisen ihmiskaupparyhmän suorittamissa esitutkinnoissa ei siis ole tullut esille alaikäisiä seksikaupan/ihmiskaupan uhreja. Esitutkinnoissa on tullut esille, että tietyt paritusorganisaatiot parittavat alaikäisiä mm. Keski-Euroopassa, mutta alan piireissä on tietoa siitä, että Suomessa tutkitaan paritus/ihmiskaupparikoksia varsin tehokkaasti ja lasten hyväksikäytöstä saa ankaria rangaistuksia, joten toimijat välttävät alaikäisten paritettavien välittämistä Suomeen.

Muutenkin alaikäisten osuus seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvissä ihmiskaupparikollisuuden jutuissa Suomessa on ollut tilastollisesti vähäinen ja tapaukset ovat olleet yksittäistapauksia. Alaikäisten joutuminen seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi on useimmiten liittynyt ns. hatkalaistapauksiin, joissa Suomessa asuvat alaikäiset ovat joutuneet raiskausten tai muiden seksuaalirikosten uhreiksi karkulaisille majoitusta tarjoavan henkilön toimesta. Tällaisissa tapauksissa voidaan tunnistaa ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistöön liittyviä elementtejä (esim. majoittaminen ja seksuaalinen hyväksikäyttö) ja alan toimijoiden keskuudessa on ollut keskustelua siitä, pitäisikö näitä tapauksia tutkia ihmiskaupparikoksina.

Ihmiskaupparikoksen mahdollisuus on varmasti hyvä huomioida näissä esitutkinnoissa, mutta tapausten tutkinta lapsiin kohdistuneina seksuaalirikoksina on toisaalta ollut perusteltua, koska lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset ovat ankarammin sanktioituja kuin ihmiskaupparikokset, seksuaalirikoksissa uhreille tarjottavat palvelut ja tukitoimet ovat jo

olemassa ja hyvin toimivia ja ilmi tulleiden tapausten perusteella teot ovat olleet luonteeltaan ensisijaisesti nimenomaan seksuaalirikoksia, ei niinkään vapauteen kohdistuvia rikoksia. Kun ihmiskaupparikosten tuomitsemiskynnys on ollut muutenkin korkea ja tunnusmerkistö tulkinnanvarainen ja haasteellinen, niin näillä perusteilla em. tapausten tutkiminen ihmiskaupparikosnimikkeillä ei toisi mitään lisäarvoa vaan voisi jopa heikentää rikosvastuun toteutumista.

Pakkoavioliittoon liittyvien ihmiskauppatapausten osalta tilannekuva on se, että näistä tapauksista ilmoitetaan viranomaisille varsin harvoin ja yleensä näitä tapauksia tulee esitutkintaan lähinnä lähisuhdeväkivaltatapausten kautta. Tietoon tulleet pakkoavioliittoa epäillyt ovat olleet tapauksia, joissa alaikäinen tyttö on naitettu ulkomailla vanhemmalle samaa kansallisuutta olevalle miehelle ja tapaukset ovat tulleet viranomaisten tietoon lähisuhdeväkivaltatutkimusten kautta naisen tultua ja täysi-ikäiseksi.

Syynä ilmoitusten vähäisyyteen voi olla esimerkiksi se, että monissa ei-länsimaaisissa kulttuureissa avioliitto solmitaan täysin erilaisista lähtökohdista kuin Suomessa. Näissä patriarkaalisisissa yhteisöissä myös näkemys yksilön ja erityisesti nuorten naisten vaikutusmahdollisuuksista ja omasta tahdosta tällaisessa koko suvun ja yhteisön perinteisiin liittyvässä ja kunniaan vaikuttavassa asiassa poikkeaa hyvin merkittävästi länsimaisten yhteiskuntien näkemyksistä.

Avioliiton solmimisen syyt näissä konservatiivisissa kulttuureissa ovat usein puhtaasti taloudellisia ja osittain myös suvun naispuolisten jäsenten yhteiskunnallisen ja sosiologisen aseman turvaamiseen liittyviä eli asioita, joista länsimaaisissa yhteiskunnissa huolehtii viimekäteisenä toimijana valtion sosiaalitoimi. Näistä lähtökohdista muodostuvat avioliiton solmimisen perinteet ovat vuosisataisia, eikä niitä osata edes kyseenalaistaa eli ajatella siten, että esimerkiksi työllä olisi tosiasiasa mahdollisuus kieltäytyä perheen hänelle valitsemasta puolisoista.

Puolison valinnassa ja avioliiton solmimisessa ei toimijoilla useinkaan ole tarve käyttää länsimaisittain ajateltua juridisesti kohtuullisen selkeästi määriteltävää pakkoa eli väkivaltaa, uhkausta tai muuta länsimaisen oikeuskulttuurisen terminologian kuvaamaa pakottamista. Avioliiton solmiminen ja puolison valinta tapahtuvat kulttuurisen perinteen mukaisesti ja naisen oma tahto on käytännössä sama kuin perheen ja yleensä sen miespuolisten jäsenten tahto. Kaikille osapuolille on sanomattakin selvää, että jos nainen kieltäytyisi perheen hänelle valitsemasta puolisoista, niin nainen tulisi suljetuksi oman yhteisönsä ulkopuolelle tai hänen kohdistettaisiin muita epätoivottavia seuraamuksia.

Näistä syistä johtuen nainen muodostaa oman tahtonsa suvun tahdon mukaisesti ilman ulkoisesti todennettavissa olevaa pakottamista eli hänen oma tahto ei lähtökohtaisesti poikkea siitä valinnasta, jonka perhe on hänen osaltaan päättänyt. Tästä syystä naisen todelliset mahdollisuudet vaikuttaa ja vapaasti päättää avioliiton solmimisesta tai puolison valinnasta ovat varsin kyseenalaiset. Tällaisten tapahtumien selvittäminen rikosprosessissa on todella haastavaa, koska kuultavan oman kulttuurin käytännöt ja realiteetit eivät kohtaa länsimaista kulttuuria ja länsimaisen oikeuskulttuurin terminologiaa.

Vaikka Suomessa sovelletaan Suomessa voimassa olevan lainsäädäntöä, niin kulttuuriset erot eivät voi olla vaikuttamatta ihmisten toimintaan reaalielämässä. Maahanmuuttajien omat yhteiskunnalliset ja kulttuuriset arvot, perinteet ja tavat vaikuttavat oletettavasti ja tutkimustenkin mukaan voimakkaammin kuin Suomen lainsäädäntö. Ihmiset ajattelevat ja kohtaavat arkielämän tapahtumat myös vieraassa kulttuurissa oman kulttuuritansansa kautta.

Nämä taustatekijät huomioiden Suomessa todennäköisesti on huomattavasti enemmän avioliittoja, jotka täyttäisivät rikoslain ja ihmiskaupan tunnusmerkistön mukaisen määritelmän pakkoavioliitosta, kuin mitä niistä ilmoitetaan viranomaisille.

2. Millaisia haasteita tunnistatte ihmiskaupan vastaisessa työssä tällä hetkellä?

Jos ihmiskauppaa ajatellaan laajemmassa mittakaavassa eli ihmiskaupparikollisuus ilmiönä, ei pelkästään rikoslain tunnusmerkistön mukaisina tapauksina, niin määrällisesti suurin haaste tällä hetkellä liittyy Suomeen ja muuallekin Eurooppaan järjestettävien kolmansien maiden kansalaisten työnvälitystoimintaan eli ns kynnysrahan perimiseen. Tapauksia on tutkittu esitutkinnassa lähinnä törkeä kiskonta ja laittoman maahantulon järjestäminen nimikkeillä. Kolmansista maista on kova halu päästä Eurooppaan ja tällä hetkellä tätä työntövoimaa hyödynnetään todella paljon rahastamalla maahan tulijoita totuuden vastaisilla työsopimuksilla. Näiden tapausten yhteydessä ei ole tullut ilmi, että varsinaisen välitystoiminnan kohteena olisi ollut alaikäisiä eli lapsia ja nuoria.

Kynnysrahailmiössä kolmansista maista Suomeen ja Eurooppaan haluavalle henkilölle kirjoitetaan Suomessa toimivaan yritykseen työsopimus, jonka avulla henkilö saa työntekijän oleskeluluvan (TTOL). Kolmannen maan kansalaiset ovat valmiita maksamaan tällaisesta työsopimuksesta jopa kymmeniä tuhansia euroja. Entistä yleisempää on, että henkilö ei tosiasiallisesti työllisty koskaan kyseiseen yritykseen, vaan hän vain ostaa maahanpääsyn kyseisellä työsopimuksella ja hakeutuu sitten mahdollisesti töihin johonkin toiseen yritykseen tai toiseen maahan Schengen alueella. Työsopimusta ja TTOL käytetään vain sisäänpääsyyn Schengen alueelle.

Myös ns. opiskelijatuontiin liittyy samanlaisia haasteita eli kolmansien maiden kansalaisia hyväksytään opiskelijoiksi suomalaisiin oppilaitoksiin, jolloin he saavat oikeuden tulla maahan ja opiskelijan oleskeluluvan. Useissa tapauksissa opintoja ei ole tarkoitustakaan suorittaa, vaan ainoastaan päästä maahan ja mahdollisesti työllistyä jollekin matalapalkka-alalle. Tällaisesta sopimuksesta kolmannen maan kansalaiset joutuvat maksamaan kynnysrahana tuhansien eurojen maksun. Opiskelijatuontiin liittyvässä ilmiössä on havaittu tapauksia, joissa opiskelupaikan saanut henkilö on tuonut mukanaan perheyhdistämiseen liittyen myös lapsia, jolloin kynnysrahan suuruus on ollut korkeampi.

Kynnysrahamaksut ovat tulijoiden lähtömaan elintaso huomioiden todella korkeita, mikä aiheuttaa sen, että kynnysrahan maksajat joutuvat täällä matalapalkkatöissä tukalaan taloudelliseen tilanteeseen yrittäessään maksaa kynnysrahoja.

Pakkoavioliittotapaukset ovat haasteellisia siinä mielessä, että avioliitot on solmittu tai solmitaan lähtökohtaisesti aina ulkomailla ja näistä saatava dokumentaatio on epäluotettavaa ja jopa virheellistä. Pakkoavioliittoon päätnyt nainen voi siis todellisuudessa olla alaikäinen, vaikka ulkomaisten asiakirjojen mukaan kyse olisi suomalaisittain täysi-ikäisestä ihmisestä.

3. Miten ihmiskauppaa voitaisiin näkemyksenne mukaan ehkäistä nykyistä tehokkaammin?

Yleisesti ihmiskauppailmiön määrällisesti suurimmat haasteet poliisin näkökulmasta näyttävät liittyvän ulkomaalaisen työvoiman maahantuontijärjestelyihin, joten ennalta ehkäisyn kannalta tämä osa-alue tulisi saada toimivaksi. Ulkomaisen työvoiman rekrytointipalveluihin tulisi saada vastuullisia ja reiluja toimijoita, jolloin hämärätoimijoiden toimintaa edellytykset vähenisivät. Lasten ja nuorten osalta huomio kiinnittyy erityisesti kynnysrahaa maksaneiden henkilöiden perheen yhdistämisen kautta mukana tuleviin lapsiin ja nuoriin.

Myös viranomaisten kuten Migrin, RVL ja poliisin keskinäisen tiedonvaihdon kehittäminen ja yhteisen tilannekuvan muodostaminen ja ylläpitäminen on tärkeä osa ongelmien ennalta ehkäisemistä. Samoin yhteistyön kehittäminen työvoiman tarvisijoiden eli yritysmaailman ja julkisen sektorin kuten kuntien ja oppilaitosten ja eri ministeriöiden kanssa ja kesken olisi myös erittäin merkittävässä roolissa ilmiön negatiivisten seurausten ehkäisemisessä.

Opetustoimen/ oppilaitosten roolia ja yhteistyötä viranomaisten kanssa voidaan korostaa myös pakkoavioliittotapauksissa esimerkiksi tapauksissa, jos alaikäisen tytön koulunkäynti keskeytyy yllättäen ja ilmoittamatta ja hän esimerkiksi poistuu/muuttaa maasta pidemmäksi aikaa ulkomaille.

4. Miten ihmiskaupan uhreja voitaisiin tavoittaa ja tunnistaa nykyistä paremmin?

Tämä on ikuinen haaste. Monissa tapauksissa ihmiskaupan uhri tai laajemmin ajatellen erilaisen hyväksikäytön uhriksi päätnyt ihmiskaupparikollisuuden uhri ei itse miellä olevansa uhri, joten hän ei osaa myöskään hakea apua. Eri kielillä tarjottavan informaation tarjoaminen esimerkiksi suomalaisista työehdoista ja käytännöistä voisi edesauttaa tällaisten uhrien tavoittamista.

Lasten ja nuorten näkökulmasta tarkasteltuna tilanne on se, että lapset ovat näissä tilanteissa yleensä täysin huoltajiensa ohjattavissa ja näiden toiminnasta riippuvaisia. Lapsiuhrien tunnistamisessa pitäisi siten kiinnittää erityistä huomiota esimerkiksi kynnysrahaepäilyihin ja muihin hyväksikäyttöepäilyihin, joissa lapset muuttavat vanhempiensa kanssa perheen yhdistämiseen liittyen. Viranomaisten ja muiden toimijoiden tietoisuus ja väärinkäytöksiin liittyvien toimintamallien tuntemus ja tunnistaminen ovat erityisen tärkeitä tapauksissa, joissa asianomistajien oma myötävaikutus asioiden selvittämiseen on vähäinen.

Monissa tapauksissa uhrin asemassa oleva henkilö kokee myös itse hyötyvänsä tilanteesta, minkä vuoksi hän ei ole halukas kertomaan asioista rehellisesti viranomaisille ja edistämään asioiden selvittämistä. Näissä tilanteissa uhrien tavoittaminen ja tunnistaminen muuttuu lähes mahdottomaksi. Näiden tapausten vähentämiseksi ainoa keino olisi se, että pyritään eliminoimaan hämäretoimijoiden toimintaedellytyksiä ja helpottamalla lainmukaisten ja oikeudenmukaisten työperäisen maahantulon kanavia.

Tunnistamisen osalta esimerkiksi poliisissa olisi hyvä saada luotua toimiva organisaation sisäinen asiantuntijaorganisaatio, että toimijoilla olisi realistinen tilannekuva ihmiskaupparikollisuudesta ja ihmiskauppatapauksia pystyttäisiin nykyistä paremmin tunnistamaan. Tunnistamista on pyritty parantamaan mm laatimalla Ihmemalli niminen ohjekirja ihmiskaupparikosten esitutkinnasta ja tunnistamisesta, mutta aineiston jalkauttaminen ei ole täysin onnistunut.

Tietoisuuden ja realistisen tilannekuvan lisääminen ihmiskauppa-asioista niin poliisin kuin muiden toimijoiden sisällä on tärkeä asia. Ihmiskauppailmiöön liittyy jonkin verran myös järjestelmän hyväksikäyttöä, joka on myös tärkeä tunnistaa, sillä jokainen tällainen tapaus vie rajallisia resursseja pois todellisista ihmiskauppatapauksista.

5. Miten ihmiskaupan uhreja voitaisiin auttaa nykyistä paremmin? Miten palveluohjausta voitaisiin parantaa?

Palveluohjauksen edellytyksenä on luonnollisesti ilmiön tunnistaminen eli ensin tulee tunnistaa ihmiskaupan uhri, että hänet voidaan ohjata palveluihin. Palveluita on nykyisellään ihan hyvin tarjolla (ihmiskaupan auttamisjärjestelmä, Riku, Pro-tukipiste), mutta tietoisuutta näistä palveluista ja niiden sisällöstä voitaisiin varmaan lisätä samalla kun tietoisuutta ihmiskaupparikollisuudesta pyritään lisäämään.

6. Millaisia toimia näkemyksenne mukaan tarvittaisiin rikosvastuun toteuttamiseksi nykyistä tehokkaammin ihmiskaupparikosasioissa?

Tehokkaamman rikosvastuun toteuttaminen edellyttää ensinnäkin ilmiön ja sen eri teko- ja ilmenemismuotojen tunnistamista eli asiantuntijaosaamisen lisäämistä rikosprosessissa. Toisaalta rikosprosessit pitäisi saada nopeammiksi. Mitä pidemmiksi prosessit venyvät, sitä heikommin rikosvastuu toteutuu. Esimerkiksi jos pakkoavioliittotapauksessa rikosasian saaminen oikeuskäsittelyyn kestää vuosia, niin se ei ainakaan kannusta pakkoavioliiton uhreja tekemään ilmoitusta asiasta, kun uhrit samaan aikaan joutuvat elämään epäiltyjen ja suvun/yhteisön mahdollisen painostuksen ja vaikuttamisen alla.

2.2 Katujengien tutkintaryhmä

Helsingin poliisilaitoksen katujengien tutkintaryhmän toinen tutkinnanjohtaja, rikostarkastaja Marko Forss on antanut asiassa seuraavan lausunnon:

1. Mikä on näkemyksenne mukaan em. ihmiskaupan ilmenemismuotoihin (seksuaalinen hyväksikäyttö, pakkoavioliitto, nuoriso- ja jengirikollisuuden yhteydessä

ilmenevä hyväksikäyttö) liittyvän ihmiskaupan tilannekuva ja viimeaikainen kehitys?

Ihmiskaupan ilmenemismuotoihin liittyvät tilanteet voidaan jakaa rikoksesta epäiltyjen lasten kohdalla huumausaine- ja väkivaltarikollisuuteen. Lasta voidaan käyttää toimittamaan huumeita tiettyyn paikkaan, myymään huumeita tai olemaan muutoin osa toimintaa. Väkivaltaan liittyen kyse voi olla väkivaltateon tilaamisesta (VaaS, eli Violence as a Service), johon liittyen Ruotsissa teoissa on käytetty hyvinkin nuoria lapsia

Huumausainerikollisuuteen liittyen lasten rikosepäilyt ovat menneet tilastollisesti jo pidempään eri suuntaan kuin kokonaisrikollisuus, joka sekin tosin on vaihtanut jo suuntaa. Tähän on ollut jo useamman vuoden yhtenä isona syynä internet ja sen mahdollistamat palvelut, joissa käydään huumausainekauppaa. Yksi tekijä on myös se, että huumausaineiden laajamittaisessa levityksessä on paljon aikaisempaa enemmän mukana nuoria tekijöitä (katujengit ja JR-ryhmät), aikaisemman perinteisen järjestäytyneen rikollisuuden hieman vanhemman väen sijaan. Tällöin yhteys rikollisverkostoon voi muodostua vain muutamia vuosia vanhemman henkilön kautta. Nämä voivat selittää sitä, että huumausaineiden käyttörakenteen sijaan lapset syylistyvät yhä enemmän perusmuotoisiin ja törkeisiin huumausainerikoksiin, jotka olivat molemmat vuonna 2024 kymmenen vuoden tarkastelujaksolla korkeimmillaan

Väkivaltarikoksiin liittyen Suomessa ei ole tiedossa tapauksia, jossa lapsi olisi rekrytoitu esimerkiksi ampumaan joku henkilö. Tähän on kuitenkin varauduttava ja tämä koskee sekä poliisia, että muita toimijoita. Esimerkiksi Ruotsissa lapsia on rekrytoitu lastenkohteista

Vaikka lapset voivat olla osa järjestäytyneen rikollisuuden ja katujengirikollisuuden verkostoja, tai vähintäänkin ulottua sen vaikutuspiiriin, on edelleen yleisempää se, että lapset tekevät rikoksia keskenään, ja ettei heitä rekrytoida pakottamalla tai houkuttelemalla rikolliseen toimintaan.

2. Millaisia haasteita tunnistatte ihmiskaupan vastaisessa työssä tällä hetkellä?

Erityisesti huumausaineisiin liittyvissä tilanteissa voi olla vaikea erottaa sitä, onko lapsi oikeasti uhripositiossa, vai jopa päätekijä. On tapauksia, joissa alaikäinen on pyörittänyt humerinkiä, jossa on ollut muutama muu henkilö, joista osa on voinut olla jo täysi-ikäisiä. Esimerkkinä voidaan mainita myös tapaus, jossa alaikäinen hatkalainen oli myynyt huumeita muutamaa vuotta vanhemman täysi-ikäisen kaverinsa kämpiltä. Esitutkinnassa molemmat näyttäytyivät tasapäisinä rikoskumppaneina, vaikka lasta voitiin pitää rikolliseen toimintaan ja hatkalaisuuteen liittyen niin sanotusti erityisen haavoittuvassa asemassa. Tämä selittää osaltaan sitä, ettei ihmiskauppatapauksia "tunnisteta" poliisin työssä rikoksesta epäiltyihin lapsiin liittyen, koska kyse ei ole tosiasiallisesti lapsen joutumisesta tietyn rikollisryhmän houkuttelun tai pakottamisen kohteeksi, taikka että lapsi olisi tietyn ryhmän määräysvallassa, vaan kyse on lapsen omasta tahtotilasta toimia rikollisesti.

3. Miten ihmiskauppaa voitaisiin näkemyksenne mukaan ehkäistä nykyistä tehokkaammin?

Jos tarkastellaan rikoksesta epäiltyjen lapsien ajautumista osaksi rikollisverkostoja, niin tähän liittyen pätee kaikki perinteiset vanhemmuuteen, koulunkäyntiin, sosiaaliviranomaisten toimiin, kolmannen sektorin toimintaan jne liittyvät tukitoimenpiteet. Tämä on haastavaa ja vaikuttavuus ei ole välttämättä laajoistakaan tukitoimista huolimatta hyvä. On tavanomaista, että rikollisverkoistoissa mukana olevat täysi-ikäiset ovat olleet jo erilaisten tukitoimien kohteena lapsena.

4. Miten ihmiskaupan uhreja voitaisiin tavoittaa ja tunnistaa nykyistä paremmin?

Kouluilta, sijaishuoltopaikoilta, sosiaaliviranomaisilta, nuorisotyöltä ja kolmannelta sektorilta voi tulla tietoja poliisille siitä, että lasta käytetään hyväksi huumausaine- ja väkivalta-rikollisuudessa. Lainsäädäntö velvoittaa tietyissä tilanteissa toimijat ilmoittamaan tietystä vakavista rikoksista ja uhkatilanteista, ja osassa tähän on oikeus, mutta nykyään tely ei mahdollista tehokasta kaksisuuntaista tiedonvaihtoa rikoksesta epäiltyihin lapsiin ja heidän mahdolliseen hyväksikäyttöön rikollisessa toiminnassa.

5. Miten ihmiskaupan uhreja voitaisiin auttaa nykyistä paremmin? Miten palveluohjausta voitaisiin parantaa?

Ei lausuntoa.

6. Millaisia toimia näkemyksenne mukaan tarvittaisiin rikosvastuun toteuttamiseksi nykyistä tehokkaammin ihmiskaupparikosasioissa?

Heinäkuun alussa tuli voimaan RL 17:1b, jolla kriminalisoitiin alle 15-vuotiaan käyttäminen välikappaleena tahallisen rikoksen tekemisessä. Toistaiseksi on epäselvää, mikä lisäarvo säännöksellä on RL 5:4:n välilliseen tekemiseen liittyvään sääntelyyn

Ruotsissa samantyyppinen säännös kattaa kaikki lapset, eli myös 15-17-vuotiaat, joka voisi parantaa tapauksiin puuttumista. Se on tietääkseni peruja nimenomaan siitä, että ihmiskauppasääntely soveltui huonosti näiden alaikäisten rekryämistapauksiin. Toisaalta niin kuin aikaisemmin on jo todettu, voi olla vaikea erottaa käytetäänkö lasta oikeasti hyväksi, vai onko hän itse aktiivisin osapuoli, vaikka kyse olisi tästä Ruotsin tyyppisestä sääntelystä

Ottaen huomioon nykyisen ihmiskauppasääntelyyn soveltamiseen liittyvät haasteet erityisesti rikoksesta epäiltyihin lapsiin liittyen, niin yksi vaihtoehto on kriminalisoida jo sellainen rikollinen toiminta, jossa on alaikäisiä kanssaepäiltyjä mukana. Tällöin tosin voi aiheutua tilanteita, joissa 17-vuotias tekee rikoksen 18-vuotiaan kanssa, ja vaikka 17-vuotias olisi päätekijä, olisi 18-vuotias vastuussa rikoksen tekemisestä lapsen kanssa.

Jari Illukka, rikostarkastaja / Rikostutkintayksikön johtajan sijainen

Jouni Niskanen, rikostarkastaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 19.08.2025 klo 12:30. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Oikeusministeriö / kirjaamo ja Venla Roth

Helsingin poliisilaitos

Pasilanraito 11, PL 11, 00241 Helsinki

kirjaamo.helsinki@poliisi.fi

Puhelin 0295 470 011, Faksi 0295 411 622, poliisi.fi